

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Агробіотехнологічний факультет

Спеціальність 205 «Лісове господарство»

«Допускається до захисту»

Зав. кафедри лісового господарства

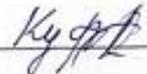
д-р пед. наук, професор В.М. Хрик

« 06 » серпня 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
ТАРАЩАНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ «БОГУСЛАВСЬКЕ
ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

Виконав: Курченко Максим Юрійович

прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Керівник: асистент Ситник О.С.

вчене звання, прізвище, ініціали

підпис

Рецензент: доцент Крута Н.М.

вчене звання, прізвище, ініціали

підпис

Я, Курченко Максим Юрійович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет агробіотехнологічний
Спеціальність 205 «Лісове господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант ОП «Лісове господарство»
доцент Левандовська С.М.
підпис. вчене звання, прізвище, ініціали
«06» червня 2024 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачу

Курченку Максиму Юрійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема Характеристика природно-заповідного фонду Таращанського лісництва
філії «Богуславське лісове господарство» ДП «Ліси України»
керівник роботи Ситник Олександр Сергійович, канд. с.-г.н., асистент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджено наказом ректора № 48/С від «07» лютого 2024 р.

Термін здачі здобувачем виконаної роботи «03» червня 2024 р.

Вихідні дані Законодавчі та нормативні акти, дані статистичного обліку, спеціальна наукова література та періодичні видання.

Перелік питань, які потрібно розробити Загальна характеристика стану та розвитку природно-заповідного фонду; розвиток системи маркетингових відносин на природоохоронних територіях; удосконалення системи управління природно-заповідним фондом на основі стратегії розвитку лісового господарства до 2035 року, висновки та рекомендації виробництву.

Календарний план виконання роботи:

Етап виконання	Дата виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	Жовтень-грудень 2023	виконано
Методична частина	Січень-березень 2024	виконано
Дослідницька частина	Квітень 2024	виконано
Оформлення роботи	Травень 2024	виконано
Перевірка на плагіат	29.05.2024	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	30.05.2024	виконано
Подання на рецензування	07.06.2024	виконано

Керівник кваліфікаційної роботи

підпис

асистент О.С. Ситник
вчене звання, прізвище, ініціали

Здобувач

підпис

Курченко М.Ю.
прізвище, ініціали

Дата отримання завдання «02» 11 2023р.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню природно-заповідного фонду Таращанського лісництва філії «Богуславське лісове господарство» ДП «Ліси України», аналізу стану ПЗФ та шляхів покращення управління ПЗТ в регіоні досліджень.

Мета роботи – дослідження сутності, значення та особливостей функціонування територій і об'єктів ПЗФ, аналіз причин негативної ситуацій, що склалася в природно-заповідній сфері України та зокрема природно-заповідного фонду Таращанського лісництва філії «Богуславське лісове господарство» ДП «Ліси України».

У результаті дослідження ставились виконати такі *завдання*:

- проаналізувати сучасний стан природно-заповідного фонду Таращанського лісництва філії «Богуславське ЛГ» ДП «Ліси України»;
- виявити особливості управління природно-заповідним фондом Таращанського лісництва філії «Богуславське ЛГ» ДП «Ліси України»;
- здійснити аналіз природно-заповідної території регіону досліджень;
- виявити основні чинники негативного антропогенного впливу на лісові ресурси, які зникають або ж потребують охорони;
- сформульовано рекомендації виробництву щодо покращення стану природно-заповідного фонду Таращанського лісництва філії «Богуславське лісове господарство» ДП «Ліси України».

Кваліфікаційна робота викладена на 73 сторінках комп'ютерного тексту, з них 62 – основного тексту, складається з 5 розділів, висновків, пропозицій виробництву, списку використаних джерел із 56 джерел та ілюстрована 10 таблицями і 6 рисунками.

Ключові слова: природоохоронна територія, біорізноманіття, національний природний парк, парк-пам'ятка, природно-заповідна сфера, екосистема, сталий розвиток, екологічний стан.

ABSTRACT

The qualification work is dedicated to the study of the natural reserve fund of the Tarashcha forestry division, a branch of the "Bohuslav Forest Enterprise" of the State Enterprise "Forests of Ukraine", analyzing the state of the natural reserve fund and ways to improve its management in the research region.

The *aim of the work* is to explore the essence, significance, and features of the functioning of the territories and objects of the natural reserve fund, analyze the causes of the negative situation in the nature reserve sphere of Ukraine, particularly in the natural reserve fund of the Tarashcha forestry division, a branch of the "Bohuslav Forest Enterprise" of the State Enterprise "Forests of Ukraine".

The following *tasks* were set during the research:

- analyze the current state of the natural reserve fund of the Tarashcha forestry division, a branch of the "Bohuslav Forest Enterprise" of the State Enterprise "Forests of Ukraine".

- identify the peculiarities of managing the natural reserve fund of the Tarashcha forestry division.

- conduct an analysis of the nature reserve area in the research region.

- identify the main factors of negative anthropogenic impact on forest resources that are disappearing or require protection.

- formulate recommendations for production to improve the state of the natural reserve fund of the Tarashcha forestry division.

The qualification work consists of 73 pages of computer text, including 62 pages of the main text, divided into 6 chapters, conclusions, proposals to production, a list of 56 sources used, and is illustrated with 10 tables and 6 figures.

Key words: nature reserve area, biodiversity, national natural park, monument park, nature reserve sphere, ecosystem, sustainable development, environmental condition.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ПИТАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ.....	10
1.1. Загальна характеристика ПЗФ Київщини.....	10
1.2. Природно-заповідний фонд Богуславської міської громади Обухівського району.....	14
1.3. Сучасний стан природно-заповідного фонду України.....	16
1.4. Еколого-економічного регулювання процесів функціонування і розвитку природно-заповідних територій.....	22
РОЗДІЛ 2. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ФІЛІЇ «БОГУСЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО».....	26
2.1. Місцезнаходження філії «Богуславське лісове господарство»	26
2.2. Природно-кліматичні умови.....	27
2.3. Рельєф і ґрунти.....	29
2.4. Гідрографія і гідрологічні умови.....	29
2.5. Економічна характеристика району розташування філії.....	30
РОЗДІЛ 3. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ, ПРОГРАМА РОБІТ ТА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕНЬ	34
3.1. Програма проведення польових й камеральних досліджень.....	34
3.2. Основні положення методики досліджень.....	35
РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТАРАЩАНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ФІЛІЇ «БОГУСЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ».....	37
4.1. Сучасний стан національної екологічної мережі.....	37
4.2. Орнітологічний заказник місцевого значення «Саварка».....	39
4.3. Заповідне урочище «Турчино».....	46
4.4. Лісовий заказник місцевого значення «Улашівська дача».....	48
4.5. Основні чинники антропогенного впливу на ПЗФ в регіоні досліджень.....	49

4.6. Шляхи покращення ПЗФ регіону досліджень.....	51
РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ В ПРИРОДНООХОРОННИХ УСТАНОВАХ.....	53
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ.....	69

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

Одним з найважливіших напрямків охорони навколишнього природного середовища є забезпечення збалансованої та сталої політики у сфері заповідної справи. Це включає функціонування та охорону цінних природних комплексів, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, а також розбудову національної екологічної мережі.

Україна належить до країн з високою інтенсивністю використання природних ресурсів завдяки їх значним багатствам і сприятливим умовам експлуатації. Займаючи близько 6 % площі Європи, Україна володіє приблизно 35 % її біорізноманіття. Найменш змінені природно-заповідні території збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами та відкритими землями, що становить 19,65 % території країни. Однак лише 44 % лісів виконують захисні та природоохоронні функції, а природні ландшафти охоплюють близько 12,73 % території країни.

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні *висновки*:

1. Деякі цінні природні території все ще не мають природоохоронного статусу через соціально-економічні проблеми, які заважають створенню охоронюваних зон або забезпеченню належного керування.

2. Лісові масиви Таращанського лісництва відзначаються високим рівнем біорізноманіття та різноманітністю типів лісів.

3. Структура лісових деревостанів свідчить про домінування ялини та дуба, що є характерною особливістю регіону.

4. Значна частина територій включена до ПЗФ, що потребує посилення заходів з охорони та відновлення лісових екосистем.

5. Наявність лісових резерватів важлива для збереження місцевих природних цінностей та біорізноманіття.

6. Виявлено випадки незаконної рубки дерев, що підкреслює необхідність посилення контролю за використанням лісових ресурсів.

7. Потребує уваги питання пожежної безпеки та запобігання пожежам у лісових масивах.

Узагальнивши отримані результати досліджень, з яких випливають такі *пропозиції виробництву*:

1. При створенні нових заповідних територій, формуванні в Україні екологічної мережі та мережі нових ПЗТ варто вивчити європейський досвід планування та організації охоронюваних територій на принципах, відповідних Директивам ЄС щодо збереження птахів і природних середовищ.

2. Впровадження системи посиленого контролю за використанням лісових ресурсів та дотриманням природоохоронного законодавства.

3. Регулярний моніторинг стану лісових ресурсів та розробка заходів для їх відновлення.

4. Проведення навчань та тренувань з пожежної безпеки серед лісників та місцевого населення.

5. Модернізація пожежних служб та обладнання для швидкого реагування на пожежі.

6. Запровадження програм відновлення та реабілітації лісових масивів після антропогенного впливу та природних катаклізмів.

7. Встановлення додаткових лісових резерватів для збереження унікальних природних угідь.

8. Проведення інформаційно-просвітницької роботи серед місцевого населення щодо важливості охорони природи та сталого використання лісових ресурсів.

9. Підвищення рівня екологічної свідомості серед населення та молоді.

10. На ПЗТ, які є складовими національної екологічної мережі, необхідно проводити спеціальні заходи для запобігання знищенню або пошкодженню природних ландшафтів і рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. Також важливо зберігати види тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, поліпшувати їх середовище існування, створювати умови для розмноження раритетної біоти в природних умовах і сприяти їх розселенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко-Малюк Т.Л., Вакаренко Л.П., Дідух Я.П., Дубина Д.В., Коротченко І.А., Мовчан Я.І. та ін. Зелена книга України. К., Альтерп-рес, 2010. 448 с.
2. Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: навч. посіб. Х., НУЦЗУ, 2013. 204 с.
3. Бать Р.Я., Мальований М.С. Природні цінності національного природного парку. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. № 16(2). С. 86–88.
4. Богославська А. Розвиток природно-заповідного фонду України. Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. Вип. 40. Ч. I. С. 90–97.
5. Бондар О.І., Байрак О.М. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. Міністерство екології та природних ресурсів України. Київ, 2017. 308 с.
6. Валерко Р.А., Герасимчук Л.О., Фоменський Ю.Ю., Піциль А.О. Особливості здійснення державного нагляду у сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області. Аграрні інновації. 2022. № С. 180–185.
7. Василюк О. Функціональна класифікації територій природно-заповідного фонду України: історія формування та міжнародний аспект. GEO&BIO. 2019. Том 18. С. 3–20.
8. Василюк О., Драпалюк А., Парчук Г., Ширяєва Д. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду. За заг. редакцією Олени Кравченко. Львів, 2015, 80 с.
9. Василюк О., Костюшин В., Норенко К., Плига А., Прекрасна Є., Коломицев Г., Фатікова М. Природно-заповідний фонд Київської області. К., НЕЦУ, 2012. 338 с.
10. Василюк О., Шутяк С. Природно-заповідний фонд: зелена скарбниця громади, за заг. ред. О. Кравченко. Видавництво Компанія «Манускрипт». Львів, 2019. 48 с.

11. Василюк О.В. Заповідна справа на Житомирщині у період роботи Українського комітету охорони пам'яток природи (1926–1939). Біологічні дослідження. Збірник наукових праць. Житомир: ПП «Рута», 2018. 346–349.
12. Гончаренко Г.Є., Совгіра С.В. Словник-довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів. К., Наук. світ, 2010. 67 с.
13. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень : навч. Посібник. Харків : НТУ «ХП», 2009. 142 с.
14. Грибан В.Г., Негодченко О. В. Охорона праці. Навч. посіб. 2-ге вид. К., Центр учбової літератури, 2011. 280 с.
15. Грищенко Ю. М. Основи заповідної справи: навчальний посібник. Рівне: РДТУ, 2000. 239 с.
16. Гродзинський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні К., Академперіодика, 2001. 104 с.
17. Гродзинський М.Д., Стеценко М.П. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник. К., Географіка, 2003. 306 с.
18. Деркач О.М., Таращук С.В. Наукове обґрунтування створення регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса». Проект створення РЛП «Кінбурнська коса» (рукопис). Миколаїв : ТОВ «Ойкумена», 1994. 21 с.
19. Єнін М.Н. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Безпека>.
20. Житомирської області. Екологічні науки : науково-практичний журнал. К., Видавничий дім «Гельветика». 2021. № 2(35). С. 125–131.
21. Закон України «Про пожежну безпеку» із змінами і доповненнями від 18 вересня 2003 року. Верховна Рада України. Офіц. вид. К., Парлам. вид-во, 2010. 10 с.
22. Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи? Збірник вибраних матеріалів / за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора. Львів: «Тиса», 2017. 238 с.
23. Заповідники та національні природні парки України : статистичний бюлетень 2013 рік. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

24. Кирилюк М.О. Картографування природно-заповідного фонду України: сучасний стан та перспективи. Регіональні проблеми України. 2019. С. 125–128.

25. Кімейчук І.В. До питання щодо збереження цінних об'єктів природно-заповідного фонду Верховинщини. І Всеукр. наук.-практ. конф. «Функціонування АПК на засадах раціонального природокористування» (м. Полтава, 26 травня 2017). Полтава : ПДАА, 2017. С. 34–36.

26. Коваленко О.Ю. Управління розвитком природно-заповідних територій регіону : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». МДАУ, Миколаїв, 2009. 249 с.

27. Кудінов В.О. заповідна справа : навч. посіб для студ. еколог. спец. Наука і техніка, 2012. 164 с.

28. Леоненко В.Б., Стеценко М.П., Возний Ю.М., Леоненко В.Б. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. К., ВПЦ «Київський університет». 2003. 119 с.

29. Лютий П.В., Ортинська Г.Є., Бехта П.А. Природні національні парки. *Вісник НЛТУ України*. 2014. №12. С. 259–265.

30. Мельник В.В. Природно-заповідний фонд Житомирської області: стан та перспективи. Актуальні проблеми формальної і неформальної освіти з моніторингу довкілля та заповідної справи : зб. тез доповідей І Міжнародної Інтернет-конференції (м. Харків, 26 лютого 2021 року). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. С. 108–111.

31. Мельник-Шамрай В.В., Шамрай В.І., Пацева І.Г. Аналіз територіального розподілу об'єктів природно-заповідного фонду об'єднаних територіальних громад Коростенського району Житомирської області. *Екологічні науки : науково-практичний журнал*. К., 2023. № 4(49). С. 186–193.

32. Міждержавні природно-заповідні території / Під загальною ред. Т.Л. Андрієнко. Київ: Міжвідомча комплексна лабораторія наукових основ заповідної справи НАН України та Мінекобезпеки України, 1998. 132 с.

33. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Прикладні аспекти моніторингу та охорони біорізноманіття. Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 3. Київ; Чернівці : Друк Арт, 2020. 528 с.

34. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Рослинний світ та гриби. Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 1. Київ; Чернівці :

35. Моніторинг та охорона біорізноманіття в Україні : Тваринний світ. Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 16. Т. 2. Київ; Чернівці : Друк Арт, 2020. 248 с.

36. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа. Навч. посіб. Олді-Плюс, 2020. С. 635.

37. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки. Розпорядження КМУ № 577 від 25.05.2011.

38. Орлов О.О., Сіренський С.П., Якушенко Д.М., Жижин М.П., Степаненко М.А., Тарасевич О.В. Природно-заповідний фонд Житомирської області : Довідник. За загальною редакцією О.О. Орлова. Житомир, Новоград-Волинський: Вид-во «НОВОГрад», 2015. 404 с.

39. Петрина Н.В. Заповідна справа. Конспект лекцій у схемах і таблицях: Навчальний посібник. К., Центр ІТ, 2007. 116 с.

40. Поливач К.А. Інформаційно-довідковий атлас природно-заповідного фонду регіону. Український географічний журнал. 2016. № 1 С.53–60.

41. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навчальний посібник. К., Арістей, 2007. 480 с.

42. Попович С.Ю., Корінько О.М., Клименко Ю.О. Заповідне паркознавство: навч. посіб. Навчальна книга, Богдан, 2011. 320.

43. Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник). За заг. ред. О. Кравченко. Видавництво «Компанія «Манускрипт»», Львів, 2017. 104 с.

44. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. № 337. Дата оновлення: (дата звернення: 15.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

45. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2695-ХІІ. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

46. Про природно-заповідний фонд України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.

47. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 року. Розпорядження КМУ № 70-р від 08.02.06.

48. Проект організації та розвитку лісового господарства державного підприємства «Богуславське лісове господарство» Київського обласного та по місту Київ управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України. веб-сайт. URL: <http://prylukylyis.org.ua/> (дата звернення: 12.03.2024).

49. Проць Б.Г., Іваненко І.Б., Ямелинець Т.С., Станчу Е. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними. Львів: Гриф Фонд, 2010. 92 с.

50. Солодкий В.Д., Товажнянський Л. Л., Масікевич Ю. Г. та ін. Заповідна справа: підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 288 с.

51. Типове положення про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці від 26.01.2005 р. № 15. Дата оновлення: 14.04.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-94#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

52. Типове положення про службу охорони праці від 14.11.2004 р. № 255. Дата оновлення: 14.04.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04#Text> (дата звернення: 16.01.2024).

53. Управління землями з особливим режимом використання у контексті стратегії збалансованого розвитку природокористування : наукове видання / за ред. В.В. Горлачука. Миколаїв : Вид-во ПП «Шамрай», 2003. 148 с.

54. Чайка О.Г., Мокрий В.І. Заповідна справа. Навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2017. 144 с.

55. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. Екосистемна цінність Голосіївського лісу як міської природоохоронної території : причини і наслідки деградації. Український географічний журнал. 2019. № 4(108). С. 40–49.

56. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. Заповідні території в умовах мегаполісу: дигресія та шляхи відновлення (на прикладі окремих природоохоронних територій Києва). Український географічний журнал. 2020. № 4. С. 49–56.